

lehetséges hiba mértékét pedig csak 4%-a értette meg, míg a szakterületen dolgozó kontrollját 71%-uk, a tudományos közösségben elfoglalt általános megbecsültséget pedig 82%-uk tudta helyesen körülhatárolni. A pszichológusok közül klinikai szakértőt csak 38%-uk, míg kísérleti eredményeket prezentáló szakértőt 64%-uk engedett volna vallomást tenni. Összességében a tanulmány megkérdőjelezi a bírók megfelelő felkészültségét és sürgeti, hogy a jogi képzésbe is vonják be a tudományosság alapkritériumainak oktatását. A bíróknak nem tudósokká kell lenniük, csupán kritikus olvasóként meg kell tudniuk különböztetni a tudományos alapossággal megírt írásokat az egyszerű koholmányoktól.

További kérdéseket vet fel, hogy amennyiben maguk a bírók sincsenek tisztában a tudományosság kritériumaival, akkor vajon az esküdtek ezzel kapcsolatos ítéletei hogyan javíthatóak. A Legfelsőbb Bíróság Daubert-féle ítéletében lehetséges módszerként említi az egymással szemben álló tudományos álláspontok ismertetését (pl. a védelem és vád is egy-egy szakértőt kérhet), ami segíthet abban, hogy a tudományosság kritériumainak nem megfelelő szakértők álláspontját el tudják vetni az esküdtek. Levett és Kovera (2008) vizsgálatában egymásnak ellentmondó szakértői véleményeket adva a kísérleti személyeknek manipulálták, hogy az első kutatói vallomást bíráló második tartalma (érdemi kritikát tartalmaz vagy hibás az érvrendszer) hatással van-e az esküdtek ítéletére. Az esküdtek, függetlenül attól, hogy jól alátámasztott tudományos érvelést hallottak-e vagy sem (pl. a bíráló kutatásából hiányzott a kontroll csoport) abban az esetben, ha két egymással ellentétes szakértői véleményt hallottak sokkal kevésbé bíztak a véleményükben, mintha csak egyet hallottak volna. Tehát szemben a Daubert-ítélet által sugalmazottakkal, az esküdtek két, egymásnak ellentmondó és egymást kritikával illető szakértői vélemény esetén szkeptikussá váltak a szakértőkkel szemben, függetlenül az érvelésük tudományos minőségétől. Mindez arra utal, hogy az esküdtek sem képesek a tudományosság kritériumát megállapítani egy tárgyalás során.

Visszatérve Greene és Loftus (1984) javaslataihoz, Martire és Kemp (2009) kísérletet tett annak tisztázására, hogy vajon az esküdtek szemtanúkkal kapcsolatos információkkal való ellátása segíthet-e az ítéletükben. Egyik esetben azt sugallták az esküdteknek, hogy a magabiztos szemtanúk jobban fognak emlékezni a tettes arcára (szakmailag megalapozott információ), míg a másik esetben azt az információt adták, hogy a magabiztosság nem befolyásolja a szemtanúk emlékezetét (szakmailag megalapozatlan információ). Két szemtanút prezentáltak a vizsgálati személyek számára, akik közül az egyik magabiztos volt, míg a másik nem. Szemben a várt hatással a kapott információ nem segítette az esküdteket az ideális szemtanúk azonosításában, ami arra utal, hogy az előzetesen kapott pszichológiai információk nem segítik a későbbi ítélethozatal pontosságának növelését.

A fenti példák jól mutatják a szakértői pszichológus tanúk hasznosságát, ugyanakkor felhívják a figyelmet a nehézségekre is, hiszen legtöbbször sem a bíróság sem az esküdtek nem tudják megfelelő módon mérlegelni, hogy az eléjük tárt információ vajon tényleg tudományosnak tekinthető-e vagy sem. Bár erről nem ismertek adatok, valószínűleg a hazai alkalmazás is hasonló problémákkal küzdhet, annak ellenére, hogy megannyi eredmény indokolná a pszichológus tanúkra való hagyatkozást.

2. A tanácsadói szerep:

A pszichológiai tanácsadók (*psychological consultant*) feladatai nagy átfedést mutatnak a szakértői tanú szerepével. Míg azonban az előbbi elsősorban a jogi folyamat végén a már kézre kerített gyanúsítottakat állítja fókuszba, addig a tanácsadó szerepe ez előtt, az elkövetők

lehetséges hiba mértékét pedig csak 4%-a értette meg, míg a szakterületen dolgozók kontrollját 71%-uk, a tudományos közösségben elfoglalt általános megbecsültséget pedig 82%-uk tudta helyesen körülhatárolni. A pszichológusok közül klinikai szakértőt csak 38%-uk, míg kísérleti eredményeket prezentáló szakértőt 64%-uk engedett volna vallomást tenni. Összességében a tanulmány megkérdőjelezi a bírók megfelelő felkészültségét és sürgeti, hogy a jogi képzésbe is vonják be a tudományosság alapkritériumainak oktatását. A bírónak nem tudósokká kell lenniük, csupán kritikus olvasóként meg kell tudniuk különböztetni a tudományos alapossággal megírt írásokat az egyszerű koholmányoktól.

További kérdéseket vet fel, hogy amennyiben maguk a bírók sincsenek tisztában a tudományosság kritériumaival, akkor vajon az esküdtek ezzel kapcsolatos ítéletei hogyan javíthatóak. A Legfelsőbb Bíróság Daubert-féle ítéletében lehetséges módszerként említi az egymással szemben álló tudományos álláspontok ismertetését (pl. a védelem és vád is egy-egy szakértőt kérhet), ami segíthet abban, hogy a tudományosság kritériumainak nem megfelelő szakértők álláspontját el tudják vetni az esküdtek. Levett és Kovera (2008) vizsgálatában egymásnak ellentmondó szakértői véleményeket adva a kísérleti személyeknek manipulálták, hogy az első kutatói vallomást bíráló második tartalma (érdemi kritikát tartalmaz vagy hibás az érvrendszer) hatással van-e az esküdtek ítéletére. Az esküdtek, függetlenül attól, hogy jól alátámasztott tudományos érvelést hallottak-e vagy sem (pl. a bíráló kutatásából hiányzott a kontroll csoport) abban az esetben, ha két egymással ellentétes szakértői véleményt hallottak sokkal kevésbé bíztak a véleményükben, mintha csak egyet hallottak volna. Tehát szemben a Daubert-ítélet által sugalmazottakkal, az esküdtek két, egymásnak ellentmondó és egymást kritikával illető szakértői vélemény esetén szkeptikussá váltak a szakértőkkel szemben, függetlenül az érvelésük tudományos minőségétől. Mindez arra utal, hogy az esküdtek sem képesek a tudományosság kritériumát megállapítani egy tárgyalás során.

Visszatérve Greene és Loftus (1984) javaslataihoz, Martire és Kemp (2009) kísérletet tett annak tisztázására, hogy vajon az esküdtek szemtanúkkal kapcsolatos információkkal való ellátása segíthet-e az ítéletükben. Egyik esetben azt sugallták az esküdteknek, hogy a magabiztos szemtanúk jobban fognak emlékezni a tettes arcára (szakmailag megalapozott információ), míg a másik esetben azt az információt adták, hogy a magabiztosság nem befolyásolja a szemtanúk emlékezetét (szakmailag megalapozatlan információ). Két szemtanút prezentáltak a vizsgálati személyek számára, akik közül az egyik magabiztos volt, míg a másik nem. Szemben a várt hatással a kapott információ nem segítette az esküdteket az ideális szemtanúk azonosításában, ami arra utal, hogy az előzetesen kapott pszichológiai információk nem segítik a későbbi ítélethozatal pontosságának növelését.

A fenti példák jól mutatják a szakértői pszichológus tanúk hasznosságát, ugyanakkor felhívják a figyelmet a nehézségekre is, hiszen legtöbbször sem a bíróság sem az esküdtek nem tudják megfelelő módon mérlegelni, hogy az eléjük tárt információ vajon tényleg tudományosnak tekinthető-e vagy sem. Bár erről nem ismertek adatok, valószínűleg a hazai alkalmazás is hasonló problémákkal küzdhet, annak ellenére, hogy megannyi eredmény indokolná a pszichológus tanúkra való hagyatkozást.

2. A tanácsadói szerep:

A pszichológiai tanácsadók (*psychological consultant*) feladatai nagy átfedést mutatnak a szakértői tanú szerepével. Míg azonban az előbbi elsősorban a jogi folyamat végén a már kézre kerített gyanúsítottakat állítja fókuszba, addig a tanácsadó szerepe ez előtt, az elkövetők

felderítésénél (vö. a korábban tárgyalt profilozás) és vallomásra bírásnál nyújthat segítséget. A tanácsadói szerepben tevékenykedő pszichológus a nyomozói pszichológia (*investigative psychology*) eszköztárát használja a tevékenysége során. A szakértői tanúkkal való erős kötődést mutatja például az, hogy mindkét szerepben tevékenykedő szakértők erősen építenek a szemtanúi tanúzással kapcsolatos eredményekre.

A pszichológiai tanácsadók fontos szerepet játszhatnak a kihallgatások és vallomások során. Gudjonsson (2003) kötetében átfogó képet nyújt az egyes lépésekről, mind pszichológiai, mind jogi betekintést engedve a folyamatba. Bár a legtöbb amerikai krimisorozatban a gyanúsítottak az ellenük felhozott bizonyítékoktól letaglózva vallomást tesznek, ezzel biztosítván a katarzist, hogy az igazságra fény derült, a beismerő vallomások dramaturgiája általában ennél komplexebb képet mutat. Gudjonsson (2003) öt fő gátlótényezőre hívja fel a figyelmet a beismerő vallomások terén. A gyanúsítottak sokszor tartózkodnak a vallomástól, mert (1)félnek a jogi következményektől, (2)a közösségben kivívott elismerésük csorbát szenvedhet, (3)maguknak sem akarják beismerni a tetteiket, (4)nem akarják, hogy a családjuk és barátaik tudomást szerezzenek a cselekedeteikről és végül (5)félnek a lehetséges megtorlástól. A fentiek ellenére meglepően sokan tesznek vallomást az őrizetbe vétel után, az Egyesült Államokban a bíróságig eljutó ügyek körében a gyanúsítottak 42-47%, míg az Egyesült Királyságban 55-59%-a könnyít a lelken ilyen módon.

Vajon melyek lehetnek azok az egyéni különbségek, amelyek meghatározzák, hogy az illető vallomást tesz-e a kihallgatás során? Az empirikus vizsgálatok azt mutatják, hogy minél fiatalabb a megkérdezett, annál valószínűbb, hogy beismerő vallomást tesz, bár nem sikerült olyan életkort megállapítani, ami határkőként értékelhető (pl. 25 éves kortól kevésbé valószínű lenne, hogy vallomást tesznek). Az életkori hatás háttérben valószínűleg összetett háttérváltozókat sejtethetünk. Az idősebb gyanúsítottaknak az ellenállását segítheti, hogy az életkor előrehaladtával a pszichológiai megküzdésük is erősödik, impulzivitásuk pedig csökken, ami a kihallgatással járó stresszes szituációk kezelését segítheti. Az amerikai kutatások etnikai különbségeket is képesek voltak feltárni: a fehérek szignifikánsan nagyobb valószínűséggel tettek vallomást (58%), mint az afroamerikaiak (48%) vagy ázsiai amerikaiak (44%), akik többször kértek jogi segítséget a kihallgatás során. Bár logikusnak tűnne, hogy a korábban elítéltek a későbbiekben felkészültebbek lesznek a meglévő tapasztalataiknak hála, itt nem egyértelmű a kép. Bár több kutatásban valóban a beismerő vallomások alacsonyabb szintjére bukkantak, több faktor (pl. az elkövető intelligenciája, vajon traumatizálta-e a korábbi kihallgatás) befolyásolhatja az elítéltek beismerésének valószínűségét. A beismerő vallomás megszületésének fontos bejósolója az elkövetett bűntény súlyossága. Minél súlyosabb a bűntény, annál kisebb valószínűséggel tesznek beismerő vallomást az elkövetők, aminél valószínű, hogy fontos szerepet játszik, hogy nekik sokkal több a veszténivalójuk, mint társaiknak.² Mikor a vallomást tevő gyanúsítottakat kérdezték, hogy miért tettek vallomást, elsősorban három tényezőt okoltak kitárulkozásukért. Komoly külső (pl. rendőrségi kihallgatás, nagyobb büntetéstől való félelem) és belső (pl. bűntudat) nyomásról számoltak be, a legtöbben pedig úgy vélték, hogy az ellenük felhozott bizonyítékok sora miatt nincs értelme tagadni a tetteiket. (Gudjonsson, 2003; Phillips és Brown, 1999)

A tanácsadó pszichológusok segíthetik a rendőrök munkáját a kihallgatás során, hatékony technikákat tanítva a gyanúsítottak kikérdezésére. Az egyik leg(el)ismertebb módszert Reid Technikának (*Reid Technique*) nevezik. Gudjonsson (2003) könyvében felhívja a figyelmet arra, hogy bár a szerzők szeretnék elhárítani a vádak, a kihallgatás során a nyomozók valójában igenis manipulációval, megtévesztéssel élnek és komoly pszichológiai terhet raknak

² Ez alól kivételt képeznek a már korábban is tárgyalt szexuális bűnelkövetők, akik legtöbbször komoly bűntudatról számoltak be a tetteik kapcsán. (Gudjonsson, 2003)

a gyanúsítottatra. Miután a bűnügyek mintegy 20%-a elsősorban a beismerő vallomásokra épít, ezért különösen fontos, hogy az elkövetőket szóra bírják – ez a cél, ami szentesíti az eszközt. A technika alapvetően a gyanúsítottak tagadását és ellenállását kívánja lerombolni, miközben kíváncsiságát akarja tenni a vallomást magát. Az alkalmazás során kilenc lépcsőfokon kell végigmenni. (1)Első lépésként a kihallgatónak mindig magabiztosan azt kell állítania, hogy elegendő bizonyíték áll rendelkezésre ahhoz, hogy a gyanúsítottat a későbbiekben elítéljék, még akkor is, ha valójában ez nincs így. Ezután empatikusnak kell látszania, azt sugallva, hogy megérti a kihallgatott helyzetét és motivációit, és a gyanúsított reakciói alapján érdemes rájátszania a meglévő érzelmi állapotára, erényeit hangsúlyozva komfort-érzetet kelteni benne. (2)Ezt követően segíteni kell a gyanúsítottat, hogy az általa elkövetett tettet elfogadja, olyan morális kifogásokkal kell támogatni az illetőt, amik megnyílásra biztathatják. Lévéen a legtöbb elkövető megbánást él át a tetteivel kapcsolatban és azt racionalizálni kívánja, megpróbálja magának indokolni, ezért pozitívnak találhatja a felajánlott narratívákat. A „ha más került volna hasonló helyzetbe ő is így cselekedett volna”, vagy „mások sokkal szégyenteljesebb bűntetteket követtek már el”, esetleg a tett elkövetésének az áthárítása másokra, például azzal érvelve, hogy „ők provokálták ki a tettet” ugyancsak megnyugathatja az áldozatot. Amennyiben valószínűleg valamilyen szer befolyása alatt állt a gyanúsított tetteinek elkövetése során, az is segíthet, ha ezt kifogásként felkínálja az illető számára („tudjuk, hogy csak azért cselekedtél így, mert valamilyen szer hatása alatt álltál”). A fenti technikák akkor hatékonyak, amennyiben a gyanúsított valóban megbánást érez a tetteivel kapcsolatban. Abban az esetben, ha érzelmileg nem érinti meg a cselekedete az illetőt, egyéb taktikák alkalmazása ajánlott. Amennyiben sikerül a kihallgatott kapcsolatba hozni a cselekménnyel (pl. a környéken tartózkodott a tett elkövetése során) vallomástételre sarkallhatja, hiszen a gyanúsított úgy élheti meg, hogy lebuktatták, így nincs vesztenivalója. A kihallgatás során a vallomásában mutatkozó ellentmondások hazugságként való beállítása is hasonló hatást válthat ki. Kínálhat a kihallgató „menekülőutat” az illető számára, azt sugallva, hogy megérti, hogy nem állt szándékában a tetteinek elkövetése, csak baleset történt, önvédelemből cselekedett, esetleg a családja érdekében követte el tettét. Végül nagy fegyvertényt jelenthet, amennyiben több gyanúsítottat is sikerül kézre keríteni, hiszen soha nem lehet tudni mikor fog az egyik a másik ellen vallani (fogolydilemma-szituáció). (3)Több esetben a direkt pozitív konfrontáció sem képes kizökkenteni a gyanúsítottat, ilyenkor meg kell akadályozni a gyanúsítottat abban, hogy tettét tagadhassa. A kihallgatónak minden olyan alkalommal rendre kell utasítania a személyt, ha közbe akarna vágni, és hangsúlyoznia, hogy most ő beszél, nincs értelme tagadni. Ezen a szinten kerülhet alkalmazásra a filmekből is jól ismert „jó zsaru – rossz zsaru” páros (eredetileg barátságos-barátságtalan felállásnak vagy Mutt és Jeffnek hívják ezt a technikát), melyhez két kihallgató tiszt kell. Míg az egyik a gyanúsított által elvárt támadó és bíráló viselkedést kell, hogy képviselje, a másiknak folyton csitítania kell a társát, kifejezni az egyet nem értését és empátiát sugározni a kihallgatott felé. A gyanúsítottban jelen levő tagadás legtöbbször olyan belső konfliktust hordoz magában, melytől az illető meg kíván válni, így szívesen él a „jó rendőr” által ajánlott pozitív, megértő alternatívával. (4)Gyakori, hogy az elkövetők ellenvetésekkel próbálják meggyőzni a nyomozó hatóságot, hogy nem ők követték el a tettet. Amennyiben ezeket az ellenvetéseket a kihallgató képes lebírni, a gyanúsított gyakran visszahúzódná és szótlaná válik, eléri a kihallgatás során a pszichológiai mélypontot, ahonnan a szemfüles nyomozók könnyen képesek lehetnek fordítani. (5)A kihallgatónak ezután a gyanúsított figyelmének visszaszerzése és megtartása válik a legfontosabb feladatává. A nyomozó verbális és nonverbális jelzései egyaránt megértőek kell, hogy legyenek. Ha eddig szemben ült vele, célszerű mellé telepednie, felvenni vele a szemkontaktust, előre hajolni miközben beszél, esetleg meg is érintenie a gyanúsítottat. (6)Ha a kihallgató közeledésére pozitívan reagált a kihallgatás alatt álló személy, akkor megértést kell sugározni felé. A nyomozónak fel kell

hívnia rá a figyelmet, hogy a kihallgatásból fakadó stressz elsősorban azért nyomja a gyanúsított vállát, mert nem adja ki magából a tettét. A tett milyenségétől és a személy társadalmi/kulturális háttérétől függően ilyenkor érdemes elővezetni az illendőség, becsületesség, esetleg a vallás, vagy egyéb pozitív társadalmi normáknak való megfelelést, amennyiben vallomást tesz. Ugyancsak felhívhatja a figyelmet a kihallgató az áldozat és a hozzátartozóinak az érzelmeire, érdekeire. A gyanúsított gyakran sírja el magát ilyenkor, mely a megadásának fontos jele lehet. (7)A hetedik lépés talán mind közül a legfontosabb. Két alternatív lehetőséget kell nyújtania a nyomozónak a gyanúsított számára, melynél mindkét út terhelő rá nézvést, de az egyik határozottan kevésbé az, mint a másik. Például egy hirtelen felindulásból elkövetett emberölés esetén a nyomozó a kihallgatott elé tárhatja, hogy akár gyilkosságra is módosulhat a vád, amennyiben nem ismeri el azt, amit „mindketten tudnak”, hogy „csupán” a hirtelen felindulás vezette tettének elkövetésére. Ismét fontos kiemelni, hogy ez a lépés a Reid Technika talán legfontosabb momentuma, hiszen itt készítetik beismerő vallomásra a gyanúsítottakat, ez az, amiért az egész kihallgatást lefolytatták. A kihallgatott ilyenkor megismételheti pár korábbi ellenvetését, esetleg újakat is kreálhat, amelyeket a nyomozónak nyugodt, de határozott hangon kell elhárítania. (8)A cselekmény elismerése az első lépés ahhoz, hogy feltárják a tett elkövetésének valódi körülményeit és a háttérben álló motivációkat. Amennyiben a gyanúsított beismeri tettét, ilyenkor már az általa végzett, erősen racionalizált narratíva kerül elő, olyan részletekkel, melyek igazolják, magyarázzák a történeteket. (9)Ezután a szóbeli vallomás írásban való rögzítése és annak aláírása következik, mely a későbbi eljárás során válhat fontossá. Célszerű a szóbeli vallomást követően minél előbb rögzíteni az írásbelit is, hogy a korábban semlegesített elhárító és tagadó tendenciák ne erősödhesenek ismét meg.

1.	Pozitív konfrontáció a gyanúsítottal
2.	Narratívák nyújtása (érzelmileg involvált/nem involvált elkövetőknél eltér taktika)
3.	A tagadás kezelése
4.	Az ellenvetések legyőzése
5.	A gyanúsított figyelmének visszaszerzése, megtartása
6.	A gyanúsított passzív hangulatának kezelése
7.	Alternatív utak felkínálása
8.	A gyanúsított tárja fel a tettének részleteit
9.	A szóbeli vallomás írásbelivé tétele

6. táblázat
A Reid Technika lépései

Könnyen vélekedhetünk úgy, hogy bár a Reid Technikát lehet etikai szempontok alapján kritizálni, elsősorban azoknak kell tőle tartaniuk, akik valóban bűnt követtek el. Gudjonsson (2003) könyvében ezzel ellentétes álláspontot képvisel, két fejezetet is szentel a hamis tanúvallomásoknak. Felhívja a figyelmet arra, hogy komoly nehézséget okoz ezek mértékének felderítése, mivel például az Egyesült Államokban nem is vezetnek statisztikákat arról, ha valakinek a korábban saját maga ellen tett terhelő tanúvallomása utóbb igaztalannak bizonyul. Egy izlandi vizsgálat szerint a hamis tanúvallomásokat tett gyanúsítottak 48%-a vélte úgy, hogy a rendőri vallatási technika miatt vállalta az ártatlanul való bűnhődést. Miután az egész Reid Technika megtévesztésre épül, ezért könnyen kerülhet egy viszonylag alacsony kognitív képességekkel bíró gyanúsított olyan helyzetbe, hogy a hetedik lépésben (ki)használt kisebbik rosszat választja, felhasználva az „önzetlenül” felkínált menekülési utat. Miután nem rendelkezünk megfelelő és megbízható statisztikákkal arra nézvést, hogy a hamis tanúvallomások mekkora részét képezik az összes tanúvallomásnak, ahogy valószínűleg a

legtöbb közülük nem is kerül napvilágra, ezért különösen nehéz annak megbecslése, hogy a Reid Technika és hozzá hasonló kihallgatási stratégiáknak hány ártatlan áldozata van. (Gudjonsson, 2003)

A pszichológus, mint tanácsadó tehát a gyanúsított kézre kerítésétől kezdve, a kihallgatáson át egészen a szemtanúk kikérdezéséig segíti a nyomozószervek munkáját. Széleskörű feladatkörébe beletartozhat a vád szemtanúinak felkészítése a tárgyalásra is, valamint a rendőrök, ügyvédek munkájának segítése. Miután legtöbbször egy-egy rendőrörs vagy az ügyészség alkalmazásában állnak, nem ritka, hogy az adott területen végzett, esetleg országos felmérésekkel kapcsolatban is kikérik a véleményüket. Ahogy a fenti példákból is kiderülhetett, egy-egy jól alkalmazott pszichológiai módszer vagy technika bevezetésével határozottan képes lehet megváltoztatni az eljárás kimenetelét.

3. A jog hatásainak felmérése, mint szerep:

Hazánkban annyira ismeretlen még ez a fogalom, hogy a pozícióra megfelelő magyar nyelvű fordítás sem létezik. Az angol *policy evaluator* tükörfordításban az egyes „politikák értékelőjét” takarja, valójában olyan jog és pszichológiában jártas személyeket, akik szakértőként vesznek részt jellemzően kormányzati, tanácsadó, elemző vagy civil szervezetek alkalmazásában, hogy egy-egy új törvény vagy intézkedés társadalmi következményeit feltárják, hatásvizsgálatokat végezzenek. A fentiekben több olyan alkalmazott pszichológiai példával találkozhattunk, mely akár kormányzati intézkedéssé is előléphet, amennyiben a döntéshozók felkarolják az eredményeket.

A jog hatásainak felmérése során fontos annak megértése, hogy egy-egy új intézkedést, „jogi innovációt” hogyan fogadnak el az emberek. Castro (2012) négy lépéses modellt kínál ennek megértésére. (1)Első lépést a kiemelkedés jelenti, amikor – legtöbbször egy kisebbség pártfogásában – megjelenik egy új intézkedéssel kapcsolatos gondolat, melyet társadalmi diskurzus követ. Ezt a folyamatot ilyenkor az alulról felfele való építkezés jellemzi. (2)Amint megfelelő támogatottságot, konszenzust ér el az adott kezdeményezés elérkezik a második lépés, az intézményesülés. Ekkor születik meg az adott törvény vagy rendelet, alakítják ki a kormányzati felügyelő és végrehajtó szerveket, melyek felelősek lesznek az intézkedés véghezviteléhez. (3)Amennyiben a megfelelő háttér kimunkálásra került, elindulhatnak az általános elfogadottság növelésére szánt programok (generalizáció), a közvélemény tájékoztatása. Itt legtöbbször médiakampány segítségével hívják fel a figyelmet a változtatásokra. Szemben az első lépcsővel itt felülről lefele ható folyamatról beszélhetünk, melynek alapvető célja a társadalomban még jelen levő ellenállások feloldása. (4)Végül, amennyiben a program sikeresnek bizonyul eljön a stabilizáció és az új intézkedés megszilárdul, megszokottá válik. Bár Castro megközelítése hasznos keretet nyújt az elsősorban társadalmi kezdeményezésre végbemenő jogi innovációk értelmezéséhez, nem tárgyalja az elitek által sürgetett, jól körülhatárolható társadalmi bázissal nem rendelkező kezdeményezéseket, melyek esetében minden bizonnyal másik útról beszélhetünk.

Fontos szempont lehet a szakértői értékelés során, hogy az egyes jogi szereplők mi alapján hozzák meg a döntésüket. Fergusson, Babcock, és Shane (2007) tanulmányában joghallgatók vizsgálatával arra kereste a választ, hogy az egyes intézkedések alkotmányos megítélése során vajon az értékelők számot vetnek-e azok politikai következményeivel és amennyiben igen, mennyire igazítják döntésüket a saját preferenciájukhoz. A megidézett példában egy iskolaszék és egy magánszemély vitája szerepelt. Egyik kísérleti feltétel szerint az iskolaszék